

Урятуватися з Маріуполя. Як маріупольський художник евакуювався з дружиною, трьома дітьми та котом Гогеном

Від редакції: Ми продовжуємо [цикл публікацій про події в Маріуполі](#) річної давності. Сьогоднішній текст – це історія художника Павла та його родини.

[Маріуполь опинився в оточенні](#) з початком повномасштабного вторгнення. Усі попередні вісім років російсько-української війни місто тримало східний фронт, проте виявилось практично беззахисним із заходу. Орди загарбників, що сунули з Криму, 27 лютого заблокували Бердянськ і продовжили висування на Маріуполь. 28 лютого колони ворожої техніки перерізали сполучення трасою на Запоріжжя. Кільце замкнулося. Приблизно пів мільйона містян опинилися в пастці, яка для багатьох стала смертельною.

Павло жив зі своєю великою сім'єю у власній квартирі на лівому березі Маріуполя. Старшій донці Поліні – 18 років, середній Умілі – 13 років, молодшому Тарасу – 10. Важливою частиною їхньої родини був звичайний вуличний кіт-розбишак на ім'я Гоген. Діти ходили до школи, дружина Надія працювала на виробництві у відділі кадрів, Павло – інженером на заводі "Азовсталь". Та робота – це лише засіб, щоб дбати про родину, а головною пристрастю Павла було мистецтво. «Два дні працюю на заводі, а два дні я художник, ходжу до майстерні малюю», – так описує своє буття митець. Тривожні новини початку 2022 року, звісно, втручалися у звичну життєву композицію Павла – завод – майстерня – дім. Але він не готувався і не очікував того, що сталося.

«Зараз дуже сумно усвідомлювати, що дійсність перевершила всі найстрашніші очікування. Наш дім, весь район, де ми жили, мої роботи, усе, що створювалось роками, – все знищено», – каже художник.

Павло Пономаренко у своїй майстерні у Львові.

Далі пряма мова Павла.

27 лютого та перші дні

Цього дня я був на роботі, здавав нічну зміну. Десь о п'ятій ранку мені написала знайома, що почалася війна. Я поставився до того якимось несерйозно. Яка війна? 24 лютого вже прилітало по Східному і лівобережжю, але щоб чув постріли, я не пригадую. З колегами потеревенили, що все ж таки тут заводи, усім потрібен метал, Ахметов поворушиться і все порішає. Потрясуть зброєю – і домовляться. Діти ще малі, до кінця не розуміли, що відбувається.

Я поговорив з дружиною, кажу: "Може, нам треба кудись звалити звідси, бо, можливо, часу і не так багато, як здається?" Вона не схотіла, я не став наполягати. Ми справді сподівалися, що все закінчиться сьогодні або завтра.

У лютому я продовжував ходити до майстерні. Був там до вечора, сідав на тролейбус і їхав додому. У ті дні в мене був рекорд, я робив по 11 робіт графіки, робота поглинула мене. Усе було чорне та біле – такі були настрої. Роботи стали менш абстрактні, бо з'явилася тема. Тема була всюди й уникнути її було неможливо, вона змусила змінити звичні рухи. Усі ці твори, на жаль, загинули в Маріуполі.

Зараз дивлюся на себе і розумію, що таким чином я намагався заспокоїти себе. Так тривало до 28 лютого. Того дня перестав курсувати транспорт, довелося ночувати в майстерні. Повертався додому наступного дня на попутках.

У березні почало прилітати в будівлі поруч з нашим домом, ставало дедалі гірше. У ніч на третє березня недалеко від нас прилетіла повна касета "градів". Просто в житловий дім. Це було жахливо. Підвал у нашому будинку не надавався до переховування, тож усією сім'єю ми сиділи в коридорі та ванній. Ще так вийшло, що до нас прибилася подруга моєї доньки. Вона втратила контакт з рідними й увесь цей час була з нами. Зв'язку вже не було, когось розшукати було неможливо.

Фото: малюнок Павла Погожаренка

Ми сидимо в підвалі. (Робота намальована під час блокади)

Потрапили в інший світ

Наступного ранку по району почала їздити поліція та пропонувати евакуюватися в інші райони міста. Пригадую, що охочих виїхати чомусь було небагато. Я порадився з дружиною: ми вирішили їхати. Нам дали 10 хвилин, добре, що речі вже були зібрані. Через те, що нас було багато, в одну машину ми не влізли. Спочатку поїхали діти з дружиною, а за мною повернулися через годину, тоді вже почалися сильні обстріли. У машині сиділи якісь люди, тому я не зміг взяти валізу. А як виявилось пізніше, в ній були всі наші документи, я про це не знав.

Спочатку нас повезли в бомбосховище біля "Амстору" на лівому. Ми пробули там години зо дві, після нас повезли у центр. Підігнали старий автозак-газон, яким возять зеків, і на ньому всі вирушили по набережній уздовж Азовсталі. Навколо все гриміло. Газон круто оминав на дорозі якісь перешкоди, і нас мотало по всьому кузову. Досі пам'ятаю налякані очі своїх дітей у той момент.

У центрі Маріуполя здалося, що ми потрапили в інший світ. На лівому березі все вже було розбите, а тут їздять машини, по вулицях ходять люди з собаками, якісь крамниці відкриті, можна купити цигарки. Дивилися з дружиною на все це, як дикуни з лісу. Евакуйованих почали розселяти по гуртожитках, нас довели до дев'ятиповерхівок ПДТУ біля «Адастри». Ми зайшли в ці приміщення і зрозуміли, що там у принципі так само небезпечно, як у нас вдома.

Через годину ми прийшли в мою майстерню, де пробули до наступного дня. Там вже перехувалися люди і було дуже холодно. Я не знаю, як то витримували діти, бо мені було важко.

У майстерні від нас утік Гоген. Мабуть, у нього був шок, і він з переляку заховався десь на складі матеріалів. Ми поставили йому води та корму, я кілька разів ходив шукати його. Вдалося знайти його два чи три дні по тому.

У підвалі

Лишатися в майстерні зі сім'єю було неможливо. Дружина запропонувала піти до родичів на вулицю Італійську, трохи нижче від драмтеатру. То був капітальний старий будинок з підвалом і товстими стінами, виглядало безпечно. Там був запас їжі, до того ж я кілька разів ходив до «Дзеркального». Доводилося займати чергу о 9-й ранку і стояти до 12-ї години, навколо все літало, але це був єдиний магазин, що працював.

Сусіди мародерили магазини, і ми, звісно, використовували ті продукти. Але особисто я з ними не ходив, для мене це було неприйнятно. Зараз я розумію, що то було необхідно робити, щоб вижити.

Пам'ятаю сварки за місця в підвалі, за дрова. Я був шокований, що такий час, а люди сваряться, наче тварини. Біжать щось грабувати, бити скло. Людська подоба втрачається дуже швидко, я це бачив. На жаль.

Воду ходили набирати на криничку в міськсад з атебешною тачкою та двома бутлями. Доводилося зливати воду з труб опалення, збирати сніг. Усі ці дні якось злилися в один. Щоденні справи – ходи по воду, розпалюй багаття, ніякого зв'язку нема, де що відбувається, ми не знали – одне за одним, усе вкупі. По центру прилітало, я це пам'ятаю. Ми дивилися, як горить завод "Азовсталь", літає літак і сипле навколо бомби. Це найстрашніше, бо незрозуміло, коли і куди воно прилетить. З цього періоду вдається виділити тільки дві вимушені мандрівки.

Вимушені мандрівки

6 березня мені довелося повернутися на лівий берег за документами. Вони лишилися у валізі, яку я тоді не взяв. Вичекав, коли стало тихіше, і в оці вікно вийшов у бік Пост-Мосту. Центр міста було вже побито, не було скла, магазини пограбовані, а будинки порушені, але мертвих людей на вулицях я не бачив. На мосту стояли наші вояки, я їм розповів, що мені треба на той берег, і вони порадили почекати, поки хтось буде їхати і підвезе. Так і сталося. Якийсь чоловік підібрав мене, виявилось, що він живе неподалік. Я навіть умовив його, щоб забрав мене назад. Домовилися зустрітися за пів години.

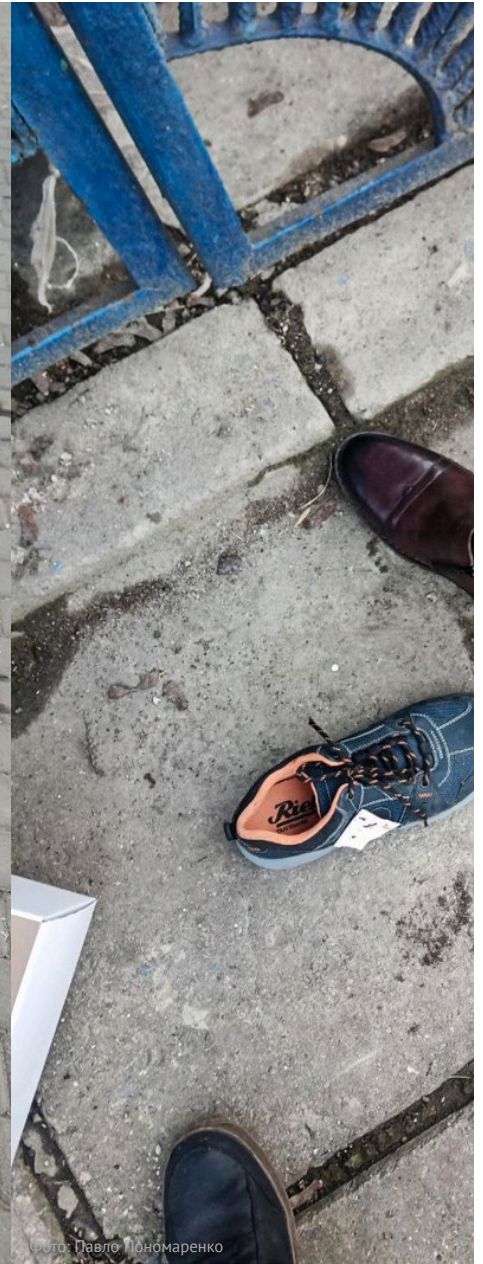
Удома швиденько пройшовся по речах, узяв щось для дітей, воду й побіг, але місця в машині вже не було. Довелося йти назад пішки. Лівий берег виглядав дуже погано. Багато прильотів по площі Перемоги, будинки на Московській були порушені, вулиці завалені склом та обірваними дротами. Тоді я усвідомив – це катастрофа. Я дійшов пішки до набережної, мене підібрали і довели до Тресту, звідти до дому, де ми перехувалися, було вже близько.

[Маріуполь, точка неповернення. Мої 20 днів війни](#)

Наступного дня довелося зробити ще одну мандрівку. Уже було зрозуміло, що рано чи пізно доведеться їхати, і я не міг взяти на себе

відповідальність за чужу дитину. Подружка моєї доньки досі була з нами. Я дуже корив себе за це, в мене були сльози на очах, бо вона не хотіла йти від нас. Урешті я повів її пішки на селище Моряків до родичів. З Італійської вийшли по Нахімова через балку на П'ятачок. Дійшли без пригод, це було дивно. Зустрічали знайомих людей, розмовляли про те, що відбувається. Було щастям зустріти когось і перекинутися парою слів. Так ми дійшли до її хрещеної матері та бабусі, де вона залишилася. Мені пощастило, що я вибрався саме в ці дні, тоді було якесь затишшя, а от пізніше такі подорожі вже були неможливі.

Маріуполь – Бердянськ

У районі, де ми перехувалися, після 12 березня почалися дуже сильні обстріли. Постійно ходили чутки, що від драмтеатру буде евакуація. Там кожного дня збирався натовп. Але жодного разу я не бачив ніяких автобусів, тому не вірив, що це станеться. Варіантів поїхати в нас не було, бо п'ять людей і кіт, а свого транспорту немає. У ніч на 15 березня під нашим будинком стояв танк і гатив кудись. Уранці ми вирішили, що треба їхати будь-як і будь-куди. Ми пішли до драмтеатру і побачили, що там зібралися люди з речами. Вони чогось чекали. Бачимо: повз проїхала автівка, туди сіли люди і поїхали. І так кілька разів. Зрозуміли, що хтось підбирає випадкових людей і везе з Маріуполя. Ми побігли збиратися. За пів години всією сім'єю були на площі. Це було за день до того, як на драмтеатр скинули бомбу.

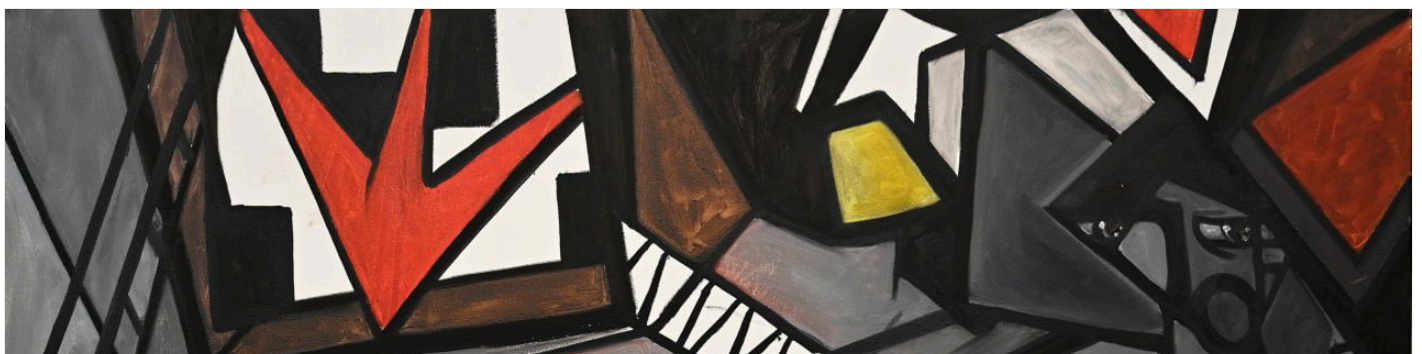

Фото: Малюнок Павла Пономаренка

Всі на підлогу.

Черга була невелика. Але швидко стало зрозуміло, що ніхто не зможе взяти нас усіх одразу, тому довелося розділитися. Жінка з двома молодшими дітьми та сумками поїхала першою, я зі старшою донькою та котом трохи пізніше. Домовилися, що зустрінемося в Бердянську, попрощалися, вони поїхали. Бачу, на площі стоїть сумка, а з неї вилазить кіт, красивий такий. Мабуть, хтось поїхав, а ката кинув. Гоген для нас ніби член родини; як можна кинути когось з родини – я не уявляю. Пізніше ми губили свого ката ще два рази, але завжди знаходили. Цей випадок чомусь дуже зачепив.

Фото: Малюнок Павла Пономаренка

Атака з неба

Блокпостів з Маріуполя ще не було, тому до Бердянська дісталися швидко. Уперше нас перевіряли вже на під'їзді до міста – глянули документи і пропустили. У мене лишалось кілька процентів заряду на телефоні, був зв'язок, тому швидко вдалося знайти дружину з молодшими дітьми. Нас усіх прийняла колега дружини та поселила в сезонні будиночки для туристів. Днів чотири ми там відпочивали після всього. Скоро стало зрозуміло що з продуктами в Бердянську проблеми. Особливо з хлібом, він був дорогий і в дефіциті. Ми розуміли, що лишатися надовго сенсу немає. Тому пішли до спорткомплексу, звідки відходили автоколони. Уже почалися проблеми з коридором: то росіяни не пропускали транспорт, то були обстріли. Посадка в автобуси – це було щось страшне: тиснява. сварки. Коли організували чергу, стало набагато краще. Ми затрималися в спорткомплексі на три дні. Жили

в невеличкій роздягальні, спали на матах. Купити поїсти було проблематично, приймали тільки готівку, а в нас її не було. Волонтери щось приносили, проте людей ставало все більше і більше. Лише одного разу вдалося дістати ковбасу. Чай і сухі хлібці – оце все, що ми їли три дні, і здається, було якесь варення.

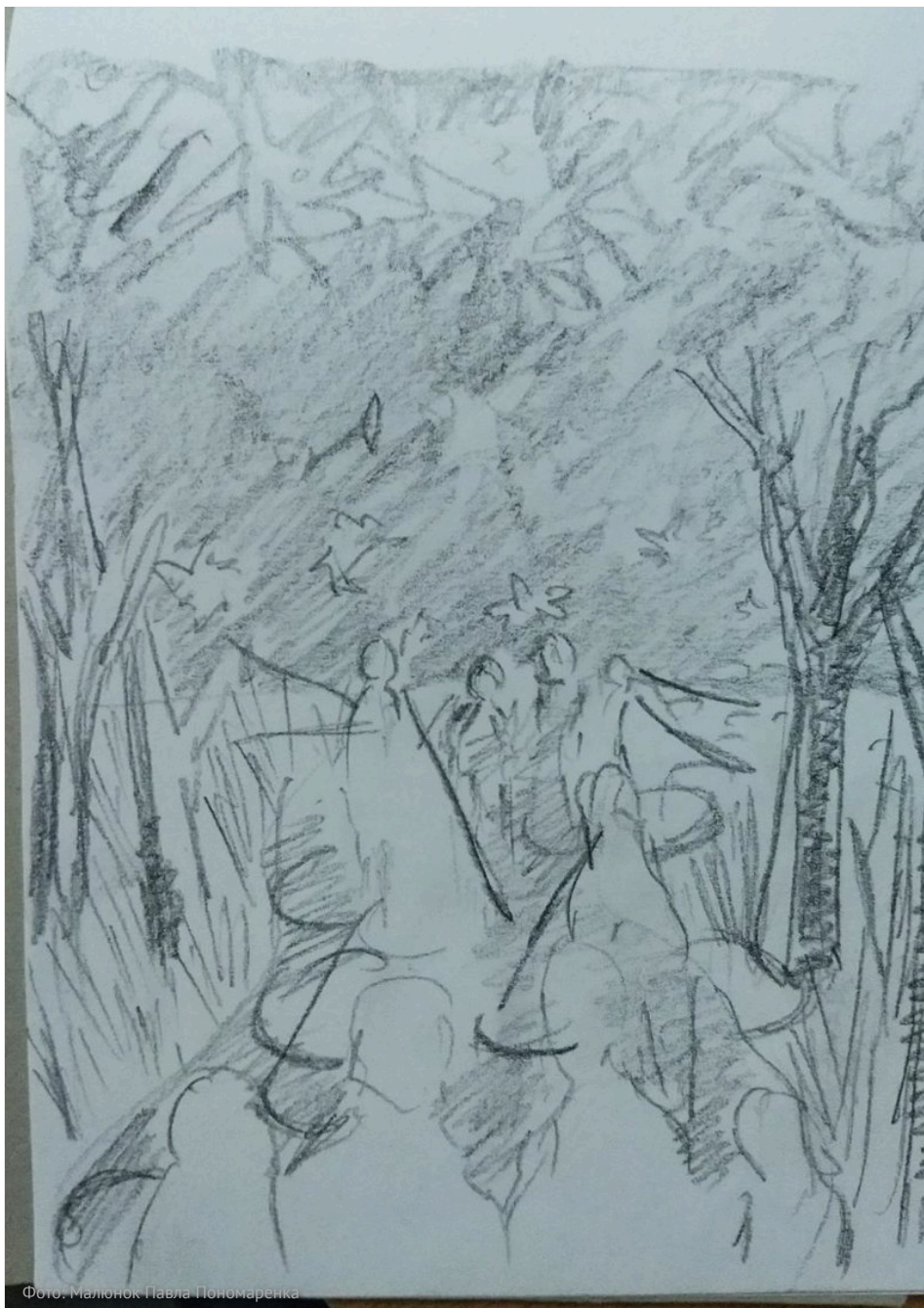

Фото. Малюнок Павла Пономаренка

Йдемо пішки (робота намальована під час блокади)

Бердянськ – Запоріжжя

21 березня нарешті дочекалися своєї черги. Цей зазвичай швидкий переїзд від Бердянська до Запоріжжя зайняв 11 годин. І ми ледве витримали, дуже пощастило, що мали змогу по черзі сидіти. Я не рахував блокпостів, але разів десять усіх висаджували з автобусів, роздягали, дивилися документи, татуювання, питали, що вони означають. Кожного разу одне й те саме.

На одному блокпосту бачив солдата з мосінкою, а на ній – оптичний приціл. Це було смішно.

Коли були під Запоріжжям, уже настала темрява. Трапилася ділянка, де всіх висадили з автобусів і треба було пройтися. Ніч була ясна, зоряна. Я добре запам'ятав, як ми йшли по цьому полю і дивилися в небо. Виникало сильне відчуття дисонансу між цим спокоєм у небі та шаленою метушнею на землі.

У Запоріжжі я зміг додзвонитися до батьків, тільки тоді дізнався, що вони живі. Місцеві волонтери вже почали прилаштовувати нас на ніч, і тут моя старша донька починає скаржитися на живіт. У медпункті виявилось, що є підозра на запалення апендикса. У лікарні підтвердили, о другій ночі зробили операцію. Усе склалося дуже добре. Якби це трапилося на день раніше, я не знаю, чим усе скінчилося б.

Лише тоді я відчув якесь полегшення. Відчуття відповідальності за родину, за їхнє життя, постійно змушувало мене щось робити. Ми не знали, що нас

чекає попереду, втікали просто від небезпеки в той бік, куди це було можливо в той конкретний момент. Але зараз я розумію, що дуже важливо, що ми, попри всю небезпеку, виїхали до України, бо я вважаю себе українцем.

[Урятуватися з Маріуполя. Ніхто не міг уявити собі такий кошмар](#)

Фото: Малюнок Павла Пономаренка

'Від війни'

Родина художника разом з котом Гогеном евакуювалася до Болгарії. Сам Павло зараз живе та працює у Львові. Рефлексії пережитого в Маріуполі стали одним з основних мотивів у його творчості.

[Іван Станіславський](#), журналіст

0 коментарів

Сортування Найстаріший